

● Πανεθνική άφιξη να συντριβαί
ο μηχανισμός της άνωμαλίας

Ο δημόσιος διάλογος στον καθεστωτικό τύπο

Δεν θα τα έλεγε κανείς και πολύ αισιόδοξα τα λόγια του τώως αντιπροέδρου της κυβέρνησης. Ο γαμπρός του Μπακατσέλου μάς λέει καταρχάς κάτι απλό: ότι «ιστορική τομή» δεν συνιστά μόνο η πολιτειακή μετάβαση αλλά και τα κοινωνικά γεγονότα που παράγουν οι καπιταλιστικές κρίσεις. Ότι όπως η Μεταπολίτευση έπεται της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης-αναδιάρθρωσης του 1973, έτσι και τα σημερινά πενήνταχρονα έπονται της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης του 2008. Επίσης, ότι ο απαραίτητος «εθνικός αναστοχασμός» απαιτεί από την ελληνική κοινωνία μια αυτογνωσία, που ούτε για δείγμα δεν υπάρχει, με αποτέλεσμα δεκαπέντε χρόνια μετά την «κρίση χρέους» και την πτώχευση του 2010 ο ελληνικός λαός να παρατηρεί τον εαυτό του στον καθρέφτη σαν μπούφος. Γιατί ο «ρευστός κόσμος της

διακινδύνευσης» απαιτεί θυσίες διαφορετικού είδους από εκείνες που έγιναν μέσα στα μνημόνια. Ως γνωστόν, ο πόλεμος δεν αντιμετωπίζεται -μόνο- με περικοπές σε μισθούς και συντάξεις. Μιας κι αναφέραμε τον πόλεμο, ας δούμε κι αυτό:

Ένα ζήτημα εσωτερικό που επέδρασε στην εξωτερική μας πολιτική είναι αυτό της διαχείρισης της χρεοκοπίας. [...] Η Ελλάδα πόνταρε πάνω στη νέα σχέση αξιοπιστίας που άρχισε να οικοδομεί με τους συμμάχους της, την οποία συνδύασε με τη θέση του παρόχου ασφάλειας και σταθερότητας σε έναν ασταθή και ρευστοποιημένο περίγυρο. [...] Σε αυτή τη διαπίστωση συνέβαλε και η ανάπτυξη ισχυρών δεσμών με σημαντικούς δρώντες της περιοχής, όπως το κράτος του Ισραήλ. Μια πολιτική που εκκίνησε το 2010 και μέχρι σήμερα παρουσιάζει αξιοπρόσεκτη συνέπεια από την πλευρά όλων των ελληνικών κυβερνήσεων.⁴

Τι μας λέει παραπάνω η ομιλούσα κεφαλή του ελληνικού милитарισμού; Ότι η συνέχεια ενός κράτους δεν εξασφαλίζεται απαραίτητα μόνο από το πολίτευμα, αλλά και από την εξωτερική πολιτική που ασκεί. Ότι τα μνημόνια φανέρωσαν τις γεωπολιτικές αδυναμίες του ελληνικού ιμπεριαλισμού και μας έφεραν ένα βήμα πιο κοντά στην πιο φιλοπόλεμη και εγκληματική όψη της δυτικής συμμαχίας (αυτό το λέμε εμείς). Ότι η ελληνοϊσραηλινή συμμαχία, που πιστά υπηρετούν όλες οι κυβερνήσεις των τελευταίων 15 ετών, είναι θέμα πρώτης τάξης για το ελληνικό κράτος. Ότι η Τουρκία παραμένει το μέγα ζήτημα του ελληνικού ιμπεριαλισμού και ότι αυτό το ηλίθιο αστείο με τον «πυλώνα σταθερότητας» πρέπει κάποια στιγμή να το πιστέψουμε όλοι.

Το γεγονός ότι οι εορτασμοί για τα πενήντα χρόνια της Γ' ελληνικής Δημοκρατίας έπεσαν μέσα σε έναν εν εξελίξει παγκόσμιο πόλεμο, με ένα τμήμα του να διεξάγεται για πρώτη φορά ανοικτά μέσα στην ευρωπαϊκή ήπειρο μετά από 80 χρόνια, δεν μπορεί να αφήσει κανέναν απαθή. Ούτε καν τον ίδιο τον πρωθυπουργό, ο οποίος σε ένα συνέδριο για τη Μεταπολίτευση δεν αμέλησε να σχολιάσει ότι:

Οι γεωπολιτικές προκλήσεις ξεπερνούν πλέον αυτό το οποίο μπορούσαμε να φανταστούμε πριν από κάποια χρόνια. Ένας πόλεμος στην Ουκρανία, ένας δεύτερος πόλεμος στη Μέση Ανατολή, μια μεγάλη αναταραχή στο Σαχέλ μπορούν να δημιουργήσουν πολύ δύσκολες καταστάσεις. [...] Αναδεικνύεται η ανάγκη στροφής σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με την αμυντική πολιτική, τη μεγαλύτερη συνεργασία στο τομέα της αμυντικής βιομηχανίας, λαμβάνοντας υπόψη και τις όποιες αβεβαιότητες μπορεί να προκύψουν από τις αμερικανικές εκλογές.⁵

Η Μεταπολίτευση του 1974 ταυτίζεται, χρονικά και αιτιακά, με τον παρ' ολίγον πόλεμο με την Τουρκία επ' αφορμή των γεγονότων της Κύπρου. Το στρατιωτικό καθεστώς της Χούντας αποδείχθηκε ανίκανο να ανταποκριθεί, στρατιωτικά, επιχειρησιακά και διπλωματικά, στην προοπτική μιας ευθείας πολεμικής αντιπαράθεσης με το τουρκικό κράτος. Η παρέμβαση του αμερικανικού παράγοντα ήταν οπωσδήποτε ουσιώδης για ό,τι ακολούθησε. Στα πενήντα χρόνια που μας χωρίζουν από το 1974, το ελληνικό κράτος απόλαυσε την μεγαλύτερη «ειρηνική» περίοδο στην μικρή ιστορία του. Σήμερα, όμως, όλοι φαίνεται να συμφωνούν ότι αυτή η περίοδος κλείνει και μια νέα εποχή ανατέλλει. Καιρός, λοιπόν, για πιο βαθύ «αναστοχασμό»...

50 ΧΡΟΝΙΑ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗ — 50 ΧΡΟΝΙΑ ΚΥΒΕΡΝΩΣΑ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Η Ξένια Κουνταλάκη είναι δημοσιογράφος της Καθημερινής. Ο Αλέξης Τσίπρας δεν χρειάζεται συστάσεις. Και οι δύο έζησαν τα παιδικά τους χρόνια σε ένα διαμέρισμα των Αμπελοκήπων, επί της οδού Κορινθίας 43. Η Ξένια στον

4ο και ο Αλέξης στον 3ο όροφο. Μερικές δεκαετίες μετά, τον Μάρτη του 2024, βρέθηκαν να συζητάνε για τη Μεταπολίτευση στο ίδιο συνέδριο με τον Μητσοτάκη. Ερωτώμενος για τις ευθύνες της αριστερής διακυβέρνησης, ο τέως πρωθυπουργός έδωσε ξεκάθαρα το στίγμα της γνώμης του:

Ευθύνη έχει και η αριστερά γιατί παραγνώρισε τους κινδύνους των μακροοικονομικών ανισορροπιών και αφηθήκαμε στο λανθάνον αφήγημα της δήθεν θωρακισμένης οικονομίας. Το «ΟΧΙ» στο δημοψήφισμα του 2015 ήταν λαϊκή εντολή για διαπραγμάτευση, όχι για έξοδο από το ευρώ και την ΕΕ, αλλά για να υπάρξει βιώσιμη προοπτική εξόδου από την κρίση, με την κοινωνία όρθια. [...] Διαχειριστήκαμε ενοχικά τη μεγάλη μας επιτυχία, που ήταν αυτό το οποίο κατακρίθηκε ως «κωλοτούμπα», ενώ επρόκειτο για την επιτυχία να μείνει η χώρα στην Ευρωζώνη.⁶

Αν η Μεταπολίτευση του 1974 ήταν —μεταξύ άλλων— η ιστορική αποκατάσταση του εμφυλιοπολεμικού διχασμού της ελληνικής κοινωνίας, η 50η επέτειος αυτής σηματοδοτεί θεμελιώδεις αλλαγές στη φυσιογνωμία της ελληνικής αριστεράς. Ο «ρευστός κόσμος της διακινδύνευσης» που έλεγε στην αρχή ο Βενιζέλος, αυτονόητο είναι ότι απαιτεί τη μέγιστη κοινωνική συναίνεση απέναντι στις προκλήσεις των καιρών. Και ο Τσίπρας φαίνεται ότι έχει πιάσει το νόημα. Η αριστερά, εφόσον επιθυμεί να συνεχίσει να παίζει ρυθμιστικό ρόλο στην πολιτική ζωή, οφείλει να διαρρήξει κάθε δεσμό που έχει διατηρήσει με τις κοινωνικές δυνάμεις της ρήξης. Δεν αρκεί όσα έχει κάνει εδώ και πενήντα χρόνια για να διαχωρίσει την πορεία της από την πραγματική κίνηση του προλεταριάτου. Απαιτούνται νέες, βαθιές τομές για να μοιάσει με το ίνδαλμά της: το Δημοκρατικό Κόμμα των ΗΠΑ. Γι' αυτό όλοι τους ανησυχούν για τα «αποτελέσματα των αμερικανικών εκλογών» περισσότερο κι απ' των ελληνικών. Γι' αυτό και ο εθνικός μας αντιφά Συναγματολόγος δεν παρέλειψε να σημειώσει ότι:

Στα αρνητικά της Μεταπολίτευσης, στέκομαι στην αμφισβήτηση —έστω και στα λόγια— από την αντισυστημική αριστερά του κεκτημένου της Μεταπολίτευσης μετά το 2010, με τα γνωστά συνθήματα («να καεί, να καεί...») και τις βιαιοπραγίες κατά πολιτικών αντιπάλων. Ήταν μια πρακτική την οποία ανέχθηκε, αν όχι υπέθαλψε η ΣΥΡΙΖΑ. Με στόχο την κατάληψη της εξουσίας. Αποκορύφωμά της ήταν οι τραγέλαφοι του πρώτου εξαμήνου του 2015 και το δημοψήφισμα της 5ης Ιουλίου, που λίγο έλειψαν να μας αποκόψουν από την Ευρώπη.⁷

ΣΤΗ ΤΡΑΜΠΑΛΑ ΤΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ

Μια ειδική όψη της ταξικής πάλης διεξάγεται σε μια άυλη σφαίρα, έξω από τους χώρους της παραγωγικής διαδικασίας και της κοινωνικής αναπαραγωγής. Στη σφαίρα των ιδεών, των κοινωνικών νοημάτων, των ιστορικών ερμηνειών, των μέσων κοινωνικών αντιλήψεων, μια ανειρήνευτη «σύγκρουση θέσεων και ελιγμών» λαμβάνει χώρα μεταξύ του αστικού και του κομμουνιστικού στρατοπέδου, όπως λέει ο Γκράμσι. Το στρατόπεδο που υπερικχύει στη μάχη αυτή, έχει κατακτήσει την ιδεολογική ηγεμονία.

Όπως σημειώσαμε παραπάνω, η Μεταπολίτευση σήμανε το κλείσιμο του εμφυλιοπολεμικού κύκλου που είχε ανοίξει στην ελληνική κοινωνία μετά την εργατική εξέγερση του 1936. Οι ηττημένοι του εμφυλίου πολέμου επέστρεψαν, υλικά και ιδεολογικά, στη θέση που είχαν κατακτήσει, αποκτώντας το περίφημο «ηθικό πλεονέκτημα» απέναντι στο κράτος της Δεξιάς. Οι εκτοπισμοί, οι διώξεις, οι φυλακίσεις, η λευκή τρομοκρατία κ.ά. έδωσαν τη θέση τους σε ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο που συνάφθηκε μεταξύ των αντιμαχόμενων κοινωνικών στρατοπέδων. Σε πρώτη φάση αυτό έγινε με

την αποκατάσταση των δημοκρατικών θεσμών, το πολιτειακό δημοψήφισμα του Δεκεμβρίου 1974 και τη νομιμοποίηση του ΚΚΕ. Και οριστικοποιήθηκε με την «κατάληψη της εξουσίας από τον λαό» στον πασοκικό θρίαμβο των εκλογών του Οκτωβρίου 1981.

Τα πανεπιστημιακά τμήματα στελεχώθηκαν από αριστερούς καθηγητές, τα νεόκοπα media φτιάχτηκαν από αριστερούς δημοσιογράφους, οι διαφημιστικές εταιρείες εκτινάχθηκαν από αριστερούς διαφημιστές και επικοινωνιολόγους. Και όλοι μαζί διαδήλωναν ότι «ο λαός δεν ξεχνά τι σημαίνει δεξιά».

Από το κύμα αντιεξέγερσης που ακολούθησε τον Δεκέμβρη του 2008, ωστόσο, όλο και πιο καθαρά άρχισε να συγκροτείται μέσα στο δεξιό στρατόπεδο ένα πόλος που έβαζε ευθέως το ζήτημα της ανακατάληψης της ιδεολογικής ηγεμονίας από την αριστερά. Ο επιμέρους όψεις αυτής της διαδικασίας παρουσιάζουν πολύ μεγαλύτερο ενδιαφέρον από οποιονδήποτε «εθνικό αναστοχασμό» θέλουν να παρουσιάσουν σήμερα ως αναγκαίο οι ρουφιάνοι των κομμάτων. Δυστυχώς, η έκταση αυτού του κειμένου δεν μας επιτρέπει να επεκταθούμε. Ελπίζουμε, ωστόσο, κάποια στιγμή στο μέλλον να το κάνουμε.

Ερχόμενοι στο 2024, πενήντα χρόνια μετά τη Μεταπολίτευση, η τραμπάλα της ιδεολογικής ηγεμονίας φαίνεται να γέρνει οριστικά προς τα δεξιά. Το στελεχικό δυναμικό των δεξιών-φασιστών διανοουμένων, ιστορικών, αρθρογράφων, δημοσιογράφων κλπ εμφανίζεται πολλαπλώς ισχυρότερο από την πάλαι ποτέ πανίσχυρη σε αυτό το πεδίο αριστερά. Σε ό,τι έχει να κάνει, ειδικότερα, με το ζήτημα της ερμηνείας και των κοινωνικών νοημάτων που αποδίδονται σήμερα στο «τι ήταν τελικά η Μεταπολίτευση», η μάχη μάλλον έχει κριθεί οριστικά.

Η εφημερίδα Καθημερινή μαζί με το Φόρουμ των Δελφών και το ΜΙΕΤ οργάνωσε το πιο εμβληματικό συνέδριο για τη Μεταπολίτευση, εγκολπώνοντας μάλιστα στις εργασίες του συνεδρίου σημαντικά στελέχη της αριστερής πολιτικής, όπως τον Τσίπρα και τον Τσακαλώτο, πέρα από το βαρύ πυροβολικό της δεξιάς διανόησης. Ο Κύκλος Ιδεών του Βενιζέλου διοργάνωσε επίσης ένα συνέδριο, που έθιξε τα κρίσιμα εκείνα ζητήματα που απασχολούν τον «εθνικό αναστοχασμό», κομμένο και ραμμένο στα μέτρα των απαιτήσεων του κράτους και των αφεντικών σήμερα. Και στα συνέδρια των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων, που κάποτε μπορεί να έβρισκαν χώρο έκφρασης απόψεις αιρετικές ή και ανταγωνιστικές, πλέον επικράτησε μια αδιάφορη και απονεκρωμένη νοσταλγία για το «κλίμα ανάτασης» της περιόδου.

Από την άλλη, η διάλυση που διέπει σύσσωμη την ελληνική αριστερά δεν θα μπορούσε παρά να αποτυπωθεί και στον λόγο που η τελευταία επιχειρήσει να αρθρώσει για την συγκυρία. Με εξαίρεση την Κ.Ε. του ΚΚΕ, η οποία κυκλοφόρησε με τον Ριζοσπάστη της 21ης Ιουλίου 2024 μια άνευρη «Διακήρυξη για τα 50 χρόνια από την επαναφορά της αστικής κοινοβουλευτικής δημοκρατίας», τα υπόλοιπα αριστερά κόμματα και οι οργανώσεις αρκέστηκαν σε κάτι γενικόλογες ανακοινώσεις που κυκλοφόρησαν «πλατιά» στα... social media. Ο αριστερός Τύπος, προσανατολισμένος κυρίως στο θέμα της «κυπριακής τραγωδίας», αντήχησε τις γνωστές εθνικιστικές απόψεις που έχουν αλώσει την αριστερή κριτική εδώ και δεκαετίες και η Εφημερίδα των Συντακτών τύπωσε σε φτηνό χαρτί κάτι αδιάφορα βιβλία με την προσφορά των € 4,20.

Έτσι, απέναντι στην ανερχόμενη ιδεολογική ηγεμονία της δεξιάς, αυτό που στην Ελλάδα αυτοαποκαλείται «αριστερό στρατόπεδο» το μόνο που είχε να αντιτάξει ήταν απόψεις σαν κι αυτές του Καραμανωλάκη:

Εάν η συζήτηση για τα 40 χρόνια της Μεταπολίτευσης επικεντρώθηκε γύρω από το τέλος της και την κριτική στον ριζοσπαστισμό των πρώτων

χρόνων μετά την πτώση της Χούντας, η σημερινή συζήτηση μοιάζει να οδηγείται σε άλλες ατραπούς. Τα πρόσφατα αποτελέσματα των ευρωεκλογών αποτύπωσαν δύο κρίσιμα στοιχεία. Αναφέρομαι, προφανώς, στην υψηλότερη αποχή από τις εκλογικές διαδικασίες και, βέβαια, στη εκλογική νίκη της ακροδεξιάς η οποία κατόρθωσε να εξασφαλίσει το μεγαλύτερο μεταπολιτευτικό εκλογικό ποσοστό της.⁸

Ή σαν κι αυτή της Ρένας Δούρου:

50 χρόνια μετά από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο, η μεταπολίτευση είναι μια ανοιχτή πληγή για τον ελληνισμό. Η επικίνδυνη αδράνεια και η ασύγγνωστη αδιαφορία του Μητσοτάκη, που ξέχασε να αναφερθεί στην Κύπρο στην ομιλία του στη ΓΣ του ΟΗΕ. Ο λαός επιζητά στάση πατριωτικής ευθύνης και όχι πατροδοκαπληλίας από τον ΣΥΡΙΖΑ-ΠΣ⁹

Ή σαν κι αυτή του Άγγελου Χάγιου:

Στην περίοδο της Μεταπολίτευσης, όπως και το Νοέμβρη του 1973, μπορούσε να οικοδομηθεί ένας άλλος ταξικός και πολιτικός συσχετισμός δυνάμεων που να ανοίγει δρόμο σε αντικαπιταλιστικές αλλαγές και επαναστατικές προοπτικές. Αποδείχτηκε, ωστόσο, ότι ο ιστορικός συμβιβασμός δεν ήταν προνόμιο του ευρωκομμουνισμού, ούτε «στιγμιαία» επιλογή, αλλά διαρκής τακτική της ευρύτερης κομμουνιστικής αριστεράς.¹⁰

Η δική μας γνώμη για τη Μεταπολίτευση, το ιστορικό νόημα και την σύγχρονη πολιτική σημασία της, απέχει χιλιόμετρα από τις παραπάνω. Δεν είναι εδώ, όμως, ο χώρος να την αναπτύξουμε. Αν, ωστόσο, απομένει λίγος χώρος εδώ, αυτός προορίζεται για κάτι διαφορετικό. Για να διατυπωθεί ακόμα μία φορά η διαπίστωση ότι όσο ο δημόσιος διάλογος μετατοπίζεται προς τα δεξιά, τόσο πιο ανίκανη θα αποδεικνύεται η αριστερή κριτική να αντιπαρατεθεί στα ίσια μαζί του. Κι όσο αφηνόμαστε να αντλούμε επιχειρήματα, γνώμες και νοήματα από τη μεσολάβηση της αριστερής διανόησης, τόσο πιο ακίνδυνοι θα γινόμαστε. Αυτό είναι ένα από τα μεγάλα ζητήματα των καιρών μας. Και τέτοιο θα παραμείνει, όσα πανηγύρια κι αν σπηθούν για τη Δημοκρατία τους...

1. Πρότζεκτ 21, *Για δεξ καιρό που διάλεξε...*, περ. Traverso, τ. 5, Απρίλης 2021.
2. Δήλωση του πρωθυπουργού Αντώνη Σαμαρά με αφορμή τη συμπλήρωση 40 χρόνων από την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, διαθέσιμο στο primeminister.gr.
3. Ευάγγελος Βενιζέλος, *Ασκήσεις αυτογνωσίας μετά τη χρεοκοπία*, εφημ. Καθημερινή (21-7-2024).
4. Κωνσταντίνος Φίλης, *Στη σκιά του δύσκολου γείτονα*, εφημ. Καθημερινή (21-7-2024).
5. *Οι δυνατότητες για ένα νέο άλμα*, Συζήτηση του Κ. Μητσοτάκη με τον Α. Παπαχελά στο Συνέδριο «Μεταπολίτευση: 50 χρόνια μετά», Εθνική Πινακοθήκη, 2-3-2024.
6. *Η μεγάλη ζαριά, το Gnexit και η επιτυχία της «κωλοτούμπας»*. Συζήτηση του Α. Τσίπρα με την Ξ. Κουνάλη στο Συνέδριο «Μεταπολίτευση...», ό.π.
7. Νίκος Αλιβιζάτος, *Τι κρατάω, τι αφήνω από τα 50 χρόνια*, εφημ. Καθημερινή (21-7-2024).
8. Βαγγέλης Καραμανωλάκης, *Στο σταυροδρόμι των 50 χρόνων*, Hotdoc History, ένθετο στην εφημερίδα Documento (21-07-2024).
9. Ρένα Δούρου, *Ένα στίγμα για την Ευρώπη, την ειρήνη, τη δικαιοσύνη*, εφημ. Αυγή (21-07-2024).
10. Άγγελος Χάγιος, *Το καρκίνωμα του «ιστορικού συμβιβασμού» στην Αριστερά*, εφημ. Πριν (20/21-07-2024).

